

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FARKLI ZORBALIK TÜRLERİ İLE KARŞI KARŞIYA KALMA DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Sabiha HAKAN*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 5'inci ve 8'inci sınıflarına giden öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları zorbalık türleri ile zorbalık düzeylerinin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin geliri, sosyo-ekonomik durumu, anne ve babanın mesleklerine göre karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın örneklemi 2007-2008 eğitim ve öğretim yılında Ankara'daki ilköğretim okulları arasından seçilen beş ilköğretim okulunun 5'inci ve 8'inci sınıflarında okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Random yöntemiyle seçilen 250 öğrenciden bilgiler "Şiddet Kaba Güç Anketi" ve "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu"ndan elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde Ki-kare testi kullanılmıştır: Zorbalık ile az karşı karşıya kalan I. grup ve zorbalık ile en çok karşı karşıya kalan II. grup olarak sınıflandırıldıktan sonra Ki-kare istatistiğine dayalı karşılaştırmalar bu iki grup arasında yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS istatistik paket programı (15.0 versiyonu) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların anlamlılığının yorumlanmasında P 0.05. anlamlılık düzeyi ölçüt olarak alınmıştır. Araştırmanın sonucunda belirtilen değişkenler açısından anlamlı bir ilişki elde edildiği görülmektedir. Erkek Öğrenciler daha çok bedensel zorbalık ile karşı karşıya kalırken, kız öğrencilerin ise daha çok sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Yaş açısından bakıldığında ise 12 ve 15 yaşındaki öğrencilerin bedensel ve sözel ve zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ayrıca 15 yaşındaki öğrencilerin duygusal zorbalık ile de karşılaştıkları görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Zorbalık türleri, zorbalık, akran zorbalığı, öfke, öğrenci, boyun eğme, zorba, okul zorbalığı.

COMPARISON OF SORTS BULLYING AND ACCORDING TO DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS ELEMENTARY STUDENTS'

ABSTRACT

In this research types of students' being exposed to bullying of several demographic characteristics such as; age, gender, number of brothers and sisters, order birth in the family, education and occupation of the parents and income and social at the family, have been investigated. The sample space of the research has been consisting of students of five chosen elementary schools in city of Ankara in the second term of educational year of 2007-2008. The students have been attending 5th to 8th grade. The data has been obtained from 250 randomly chosen students by "Brute Force Questionnaire" and "Students Personal

* Yard.Doç.Dr. Ufuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi .
sabahakan@hotmail.com.tr.

İdentification Form". Analysis at the in put has been made by Ki-square test. After splitting the students into two groups first group consisting of students that had been exposed to bullying more than the students in the second group, comparison between there two groups has been made according to SPSS Statistical Package Program (version 15,0) have been employed in the analysis of the in put. The meaning level is taken P 0.05. At the end it has been seen that there is no significant difference in terms at the previously mentioned variables.

Key words: Bully, bullying, anger, obeying behaviour, peer bullying, school bullying, types of bullying

Giriş

İlköğretim okullarında, sınıf içinde, bahçede hatta okul dışında saldırganlığın bir türü olan akran zorbalığı görülmektedir. "Zorbalık; daha iri yapılı, daha güçlü bir çocuğun daha küçük ya da daha güçsüz bir çocuğa, ya da bir grup çocuğun tek bir çocuğa yaptığı taciz edici davranışları kapsayan ve süreklilik gösteren olaylardır" (Nelson,2000. s.1-2).

Redhouse sözlüğünde (2003) ise, zorba, zorbalık anlamına gelen "bully" kavramıyla açıklanmaktadır; kabadayı, kendinden küçükleri ezen kimse,zorba kimse, zorbalık etmek, kabadayılık etmektir.Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (2005.s.2241)"gücüne güvenerek başkalarına söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanınmaması" olarak tanımlanmaktadır.

Zorbalık (bullying) bir birey veya grup tarafından, savunmasız olan bir kişiye karşı yapılan, fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik arz eden bir şiddet türüdür (Olweus,2002). Zorba (bully) ise fiziksel güç ile birlikte saldırgan davranış örüntülerine sahip kişi olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 2002).

Çocukların eğitim ve öğretimlerini olumsuz etkileyen bu durumun psikolojik ve sosyolojik etkilerinin okul yıllarının sonrasına da taşındığı bilinmektedir. Olweus'e (1994) göre bu sosyolojik etkileri yalnızca zorbalığa maruz kalanların değil, aynı zamanda bu zorbalığa tanıklık eden çocukların da zorbalığı alışkanlık haline getirdikleri gözlenmektedir.

Olweus 1978-1999 yılları arasında Norveç ve Finlandiya gibi ülkelerin okullarında yaptığı pek çok araştırmada şiddetin de zorbalıkla örtüşen ve ayrılan yanları bulunduğunu vurgulamıştır. Olweus (1994) şiddet ve zorbalığın saldırganca eylemlerin alt kategorileri olduğunu zorbalığın fiziksel boyutta ortaya çıktığını, yani şiddetten ayrılan geniş bir boyutu olduğunu da vurgulamıştır. Örneğin bazı zorbalık türleri de bir tür saldırganlık olmasına karşın şiddet içermediğinden, şiddet olarak kabul

edilmemektedir. Şiddet içermeyen bu zorbalık türleri dalga geçme, ad takma, kızdırma, asılsız konularda söylenti çıkarma türleridir. Olweus ayrıca pek çok şiddet eyleminin de zorbalık olarak adlandırılmayacağını belirtmektedir.

Zorbalıkla ilgili derleme çalışmasında Pişkin (2002) zorbalığa ilişkin tanımların ortak noktalarını şöyle belirlemektedir. Bunlar; a) Zorbalık, bilinçli ve kasıtlı olarak yapılan ve kurbanı, fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güden söz ve eylemleri içerir. b) Zorbalığın belli bir süre tekrarlanma özelliği vardır. c) Kurban kendini koruyamayacak ve savunamayacak durumdadır. Zorba eylemlerini bireysel ya da grupla yapabileceği gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler. d) Zorbalık büyüme döneminin olağan bir evresi bir çocuğun geçirmesi gereken herhangi bir “zorlu sürecin” bir parçası değildir. Zorbalık çocuğa fiziksel ve duygusal olarak ciddi zararlar verebilir.

Nelson (2000s.1-2) ise zorbalık türlerini şu şekilde tanımlamaktadır. Sözlü zorbalık; adlar takma, küçük düşürme, tehdit etme. Fiziksel zorbalık; vurma, çelme takma, iteleme, tekmeleme. Sosyal zorbalık; çocuğu dışlama, önemsememe ve hakkında söylentiler çıkarma. Psikolojik zorbalık; çocuğu sürekli izleme ya da ters bakmadır.

Zorbanın özellikleri; alırdış etmez, seçicidir, inkarcıdır, pişman olmaz, tertipçidir, güce eğilimlidir, teşekkür etmez, bencildir, esnek değildir, güvensiz ve olgunlaşmamıştır. (Psikoloji Dünyası, 2006).

Selçuk ve N. Güner (2000) Zorbalık davranışının çıkma nedenlerinin bazılarının şöyle sıralanabileceğini belirtmişlerdir. a) Gencin mizacı gereği, anne ya da babasından bir şey istediğinde isteklerine saldırgan yollarla sahip olması, b) Kişiyi, istediğine sahip olabilmek için saldırganlık dışında başka yolların da olduğunu gösterecek birinin olmaması, c) Çevredeki insanların “zorbalık işe yarar” mesajını vermesi, d) Anne baba öğretmen ve arkadaşlarının zorbalığa her boyun eğişlerinde örtülü olarak bu mesajı vermeleri, e) Olumludan çok, olumsuz söz duyan çocuk ve gençler kendileriyle ilgili iyi duygulara sahip olmazlar. f) Başkalarına saldırmak, kendilerini güçlü hissetmelerini sağlamakta ve bundan dolayı oldukça dikkat çekmektedirler.

Çocuklar çoğunlukla ilkokul ve ortaokulun ilk yıllarında zorba davranışlarla daha sık karşılaşmaktadırlar. (Nelson, 2000) Zorbalığa uğramış çocuklar halihazırda diğer çocuklarla ya da öğretmenleri ile anlaşma sorunu yaşıyor olabilirler. Zorbalık yapan çocuklar tarafından çoğunlukla bu nedenle seçilmektedirler. Zorbalık, çoğunlukla gözden uzak, öğretmen ya da

diğer yetişkinlerin bulunmadığı yerlerde meydana gelmektedir. Zorba davranışlarla karşılaşan çocuklar, kendilerini zayıf ve güçsüz hissetmeleri nedeniyle ya da durumlarını daha da kötüleştireceği kanısıyla, çoğunlukla hiç kimseye açıklama yapmak istemezler. Ayrıca başkalarını ele vermenin ya da diğer çocukların gruplarını açığa vurmanın yanlış olduğunu düşünürler.

Eşici'nin (2007) yaptığı araştırmaya göre, öğrencilerin ait olma, eğlenme, özgürce hareket etme gibi temel ihtiyaçlarını karşılanma düzeylerine göre yapılan karşılaştırmada temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinde yükselme olduğunda zorbalık düzeylerinde de azalma olduğu vurgulanmaktadır. Glasser'a (2003) göre davranışlar genetik olarak insanda var olan beş temel ihtiyacı karşılamaya yöneliktir. Bunların ait olma, seçme-seçilme, güç, özgürlük, eğlence gibi temel ihtiyaçlardır.

Uludağlı ve Uçanok'un (2005) ilköğretim beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin üzerinde yaptıkları araştırmada da ise zorba/kurban, çocukların zorbalığa karışmayanlara göre diğer öğrenciler tarafından daha çok reddedildikleri görülmüştür. Bu arada kurban ve zorba /kurban çocukların zorba ve karışmayan çocuklara göre daha yalnız oldukları da görülmüştür.

Cılga (2001) ise bu denli hırpalanın ve haksızlığa uğrayan çocukların haklarından söz etmektedir; Çocuğun kişi hak ve özgürlükleri, isim, vatandaşlık, uyruk, kimlik, kimliğin korunması haklarını, çocuğun ifade özgürlüğü hakkını, bilgilenme hakkını, düşünce, vicdan, inanç özgürlüğü hakkını, dernek kurma özgürlüğünü, yardım amaçlı yardım toplama hakkını, özel yaşamın dokunulmazlığını, işkenceye tabi tutulmamasına, insanlık dışı zalimce ve kötü muamele görmeme ve cezalandırmama haklarını içerdiğini belirtmektedir

Problem

İlköğretim öğrencilerinin farklı zorbalık türleri ile karşı karşıya kalma sıklığının demografik özelliklerle ilişkisi nedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 5'inci ve 8'inci sınıflarına giden öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları zorbalık türlerinin, demografik özellikler olan cinsiyete, yaşa, kardeş sayısına, kaçınıcı çocuk olduğuna, annenin ve babanın eğitim durumuna, sosyo-ekonomik düzeye, annenin ve babanın mesleğine bağlı olarak ilişkisi olup olmadığını araştırmaktır.

Araştırmanın Önemi

Zorbalık öğrencilerin sosyal, psikolojik ve akademik gelişimlerini ve sağlıklarını olumsuz bir biçimde etkileyen ciddi bir sorundur. Bu sorun nedeniyle pek çok öğrencinin okulu sevmediği, devamsızlık yaptığı, dolayısıyla hem başarılarının düştüğü hem de kendilerini değersiz hissettikleri gözlenmektedir. Bu sorun sadece zorbalığa uğrayan öğrencilerin değil, aynı zamanda zorba davranışları alışkanlık haline getiren, zorba davranışlarının etkisinin bazen yetişkinlikte de devam ettiğini gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır.

Bu araştırma; okullarda zorbalık sorunun en aza indirilebilmesi için tüm okul çalışanlarının ve ailelerin bu sorunla hep beraber mücadele etmesi bakımından önemlidir. Okul zorbalığı konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin farkındalık düzeylerinin artırılması açısından önemlidir.

İlgili Araştırmalar

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yıldırım (2001), 8 ve 11 yaş gruplarındaki çocuklarda zorbalık, popülerite ve aile ortamı arasındaki ilişkilerini araştırdığında; çocuklar a) zorba b) kurban, c) zorba/kurban ve ç) kontrol grubu olmak üzere dört farklı gruba ayrıldıktan sonra “yetiştirildikleri aile ortamı” ve popüler” dışlanan” gibi sosyometrik değerlendirmeler açısından karşılaştırılmıştır. Aile ortamı açısından gruplar arasında bir farklılık bulunmamıştır. İşbirliği yapma, kavga etme, rahatsız etme, liderlik ve çekingenlik gibi davranış özellikleri açısından ise gruplar arasında bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Zorbalıklarda kavga etme ve rahatsız etme özellikleri yüksek bulunurken, kurbanlarda çekingenlik özelliği daha yüksek bulunmuştur. En az sevilenler, zorbalılar ve zorba kurbanlardır. Kurbanlar ve kontrol grubundaki çocuklar, zorba ve zorba/kurbanlara göre daha fazla sevilen çocuklar olarak değerlendirilmişlerdir.

Türk Eğitim Sen’in (2005) “İlköğretim 7’inci ve 8’inci Sınıflarında Okuyan Öğrencilerin Okulda Şiddet ve Taciz Kavramlarına İlişkin Kavramsallaştırmaları” adlı araştırma ilköğretimin 7’inci ve 8’inci sınıflarda okuyan 1136 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerin %50,3’ünün kız öğrenciler %49,7’sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada “istemediğiniz halde size yapıldığını ve ayıp olduğunu düşündüğünüz davranışlarda bulunan çocuklar var mı”? sorusuna; öğrencilerin %53,47’ü evet cevabını vermiştir. Öğrencilerin %67,2’si erkeklerin, %2,9’u kızların, %3,8’inin de hem erkeklerin hem de kızların ayıplanacak davranışları daha

çok yaptıklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Ayıp davranışları daha çok erkeklerin yaptığını söyleyenlerin %61,9'u kız, %38,1'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Ayıp davranışları kızların daha çok yaptığını belirten öğrencilerin ise; %23'ü kız, %76,9'u da erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %42,8'nin sözlü taciz ile, %23,7'sinin fiziksel taciz ile, %24,7'si ise cinsel taciz ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Kız öğrenciler taciz kategorisine giren davranış türlerinden en fazla taciz içeren davranışlardan rahatsızlık duymaktadırlar. Bunu sırasıyla "sözlü taciz" ve fiziksel taciz" izlemektedir. Erkek öğrenciler ise en çok "sözlü taciz" türleri içinde yer alan davranışlardan rahatsızlık duyduklarını ve ayıplandıklarını belirtmişlerdir.

Kapıcı (2004) ise, "İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon Kaygı ve Benlik Saygısı ile İlişkisi" adlı araştırmasında; 206 öğrencinin %40'ünün bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldığını ve yüksek düzeyde maruz kalan çocuklarla düşük düzeyde maruz kalan çocuklar, karşılaştırıldığında hem daha yüksek durumluk kaygı hem de daha yüksek sürekli kaygı belirtileri gösterdikleri saptanmıştır.

Kaya, Güneş, B.Kaya, Pehlivan (2004) Tıp Fakültesi öğrencileri üzerinde bir araştırma yapmışlardır. "Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi" adlı çalışmada; anne-baba arasında fiziksel şiddetin olması ile öğrencilerin boyun eğici davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Şiddet ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişki yarattığı çözümsüzlük, çaresizlik ve depresif duygu durumu aracılığıyla boyun eğici davranışların ve çekingen tutumların gelişmesini kolaylaştırma biçiminde olabilir. Boyun eğici davranışların gelişiminde, aile içinde şiddet öyküsü yanında kişilik özelliklerinin de etkili olabileceği bildirilmektedir. Var olan süreğen şiddetin bireyin özdeşim süreçlerini etkilediği, bireyin duygularını dışa vurma ve kendini ifade edebilme becerisini olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu bulgu aile içi dinamiklerin ve anne-baba tutumlarının önemine işaret etmektedir. Çaresizlik boyun eğici davranışların gelişmesine fırsat verdikçe aile içi kriz büyümekte ama boyun eğici davranışlar pekişmektedir. Aynı zamanda aile içinde yaşayan şiddet, ailenin parçalanmasını engelleyici bir rolde oynayabilir. Boyun eğicilik ile depresyon arasındaki pozitif ilişki de bunu desteklemektedir.

Kandemir ve Özbay'ın (2009, "İlköğretimde Algılanan Sınıf İçi Empatik Atmosfer ile Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Akran

Zorbalığı İle İlişkisi” adlı araştırmalarında, ilköğretimin 6’ıncı, 7’inci ve 8’inci sınıflarında empatinin boyutları (İçtenlik, öznel algılama, koşulsuz boyut) ile benlik saygısı ile etkileşiminin zorbalık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrenciler arasında zorbalık davranışları arttıkça benlik saygısı düşmektedir.

Çocuğa karşı şiddetin önlenmesinde öğretmenin rolünü ele alan Beyazova ve Şahin (2001) şu görüşleri ileri sürmüşlerdir: Çocuklarda her gün bir arada olup onları sürekli olarak gözlemlene olanağına sahip öğretmenler, çocukların davranışları ya da görünümelerindeki en ufak değışikliğı bile fark edip nedenini anlama konusunda özel bir öneme sahip bulunmaktadır. Çocukları yaşitlarıyla bir arada gördükleri için aradaki farkı daha iyi algılayabilirler. Örneğın ; deneyimli bir öğretmen, öğrencisinin yüzende ya da vücudunda gördüğü yara bere ile ilgilenip başına ne geldiğini araştırabilir. Davranışlarındaki içe kapanma, mutsuz, keyifsiz görünme, dikkatini toplayamama, okul başarısında düşme, hırçınlık, saldırganlık, vb. değışiklikleri gözleyebilir. Bu sayede öğrenciye yararı olabilecek çözümler üretilmesine katkıda bulunabilirler.

İstanbul’da yapılan araştırmada da pasif olarak kabadayılığa, zorbalığa uğrayan çocukların, kabadayılık/zorbalık yapan ve kabadayılık/zorbalık olaylarında yer almayan çocuklardan daha çok duygusal sorunlar, kaygı, depresyon somatik (bedensel) yakınmalar ve içe kapanma gösterdikleri saptanmıştır. Araştırmalar çocukluğında kabadayılığa / zorbalığa uğramış genç erişkinlerde, bu olayların bazı etkilerinin devam ettiğini göstermiştir. 6’ıncı ve 9’uncu sınıflar arasında kabadayılığa/zorbalığa uğrayan erkek çocuklar incelenmiş ve bu çocukların 20’li yaşlarda yaşitlarından daha depresif oldukları ve özsaygılarının yetersiz olduğu saptanmıştır (Akt;Alikasıfoğlu, 2007.s.1-2).

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Araştırmalar kabadayılık/zorbalık yapan çocukların baskın karakter yapısında çabuk öfkelenen, kurallara uymakta zorlanan ve şiddeti bir çözüm yolu olarak gören çocuklar olduğunu göstermiştir.

Avustralya’da zorbalıkla ilgili olarak yapılmış en kapsamlı araştırmaya göre her hafta 8 ile 17 yaşları arasında yaklaşık beş çocuktan biri zorba davranışlarla karşılaşmaktadır (Nelson, 2000.s.1-2).

Kanadalı araştırmacılar Craig ve Pepler (1997) akranların ifade ettiklerine göre zorbalığın %85’inin sınıfta ve okul bahçesinde olduğunu vurguladıklarını bildirmişlerdir.

Olweus'un (1999) yaptığı okul temelli önleme çalışmasında ise depresyon oranını çok düşük olduğu vurgulanmaktadır. Olweus 8-15 yaş arasındaki çocuklar arasında "Olweus Zorbalığı Önleme Programı"nı uygulamış bunun sonucunda akranlar arasında olan ve zorbalık içeren davranışlarda azalma olduğunu ve akran ilişkilerinin geliştiğini belirtmektedir. Salmon'un (1998) İlköğretim okulundaki çocuklar üzerinde okul zorbalığının, kaygı depresyon ve kendine saygı konularında yaptığı çalışma sonuçlarına göre, zorbalığa uğrayan çocukların yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları, zorbalık yapan çocukların da düşük kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Cinsiyet açısından bakıldığında ise erkeklerin doğrudan zorbalık yaptıkları, kızların ise dolaylı zorbalık yaptıkları görülmektedir. Smmith ve Sharg'ın (1994) araştırması da bu bulguları desteklemektedir.

Otuz beş ülkenin katılımıyla, gerçekleştirilen kesitsel bir araştırmada ergenlerin %35'i son birkaç ay içinde en az bir kez okulda arkadaşlarına kabadayılık/zorbalık yaptıklarını ve %34'ü ise kabadayılığa/zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir. Bu araştırmada ise İstanbul'da Lise son sınıfın yarı yılında arkadaşlarına en az bir kez kabadayılık/zorbalık yaptıklarını, %20'si kabadayılığa/zorbalığa uğradıklarını ve %9,4'ü hem kabadayılık/zorbalık yaptıklarını hem de kabadayılığa/zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir. Ankara'da yapılan bir araştırmaya göre ise 694 öğrencinin hepsinin kabadayılığa uğradığını bildirmiştir (Alikaşifoğlu, 2007.s.1).

Olweus (1970) 1970'li yıllarda Norveç ve İsveç'te 150 bin 1'inci ve 9'uncu sınıf öğrencilerinin %85'i, 3-5 ay içinde bir çok kez ya da daha sık kabadayılık/zorbalık yapma ve kabadayılığa/zorbalığa uğrama şeklinde kabadayılık zorbalık davranışlarına karıştıklarını bildirmişlerdir. Öğrencilerin %27'si ise kabadayılık/zorbalık yaptıklarını bildirmişlerdir. Kabadayılığa / zorbalığa uğramak çocuğun fiziksel sağlığını psiko-sosyal ve akademik yaşantısını etkileyebilir. Özsaygı eksikliği, depresyon yalnızlık hissi, kaygı (anksiyet) kendini sağlıksız hissetme, başağrısı ve karın ağrısı gibi somatik yakınmalar ve intihar düşüncesi gibi bulgular kabadayılığa/zorbalığa uğrayan çocuklar da diğer çocuklardan daha sık tespit edilmiştir. Kabadayılığa zorbalığa uğrayanların okula gitmek istemedikleri ve devamsızlık oranlarının yüksek olduğu ve akademik başarılarının düşük olduğu gösterilmiştir.

İlköğretim Öğrencilerinin Farklı Zorbalık Türleri İle Karşı Karşıya Kalma 117
Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Araştırmalar kabadayılık/zorbalık yapan çocukların baskın karakter yapısında çabuk öfkelenen, kurallara uymakta zorlanan ve şiddeti bir çözüm yolu olarak gören çocuklar olduğunu göstermiştir.

Interactive (2001) tarafından Amerikan Devlet Okulları'ndaki 11 ve 18 yaş arası 2064 öğrenci üzerinde yapılan araştırmanın raporuna göre; kızların %83'ü erkeklerin de %79'u zorbalıkla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %76'sı fiziksel zorbalıkla karşı karşıya kaldıklarını %58'inin de fiziksel olmayan zorbalıkla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Zorbalığın kırsal ya da kent okulunun fark ettirmediği de vurgulanmıştır.

British Colombia Üniversitesi'nce yapılan bir araştırmada da zorbalıkla ilgili benzer sonuçlar elde edilmiştir. 8'inci ve 10'uncu sınıflar düzeyinde 490 öğrenci üzerinde yapılan bu araştırma göstermiştir ki çocukların 564'u okullarında zorbalık ile karşı karşıya kalmışlardır. Çocukların %12'sinin haftada en az bir ve daha fazla düzenli olarak zorbalık ile karşı karşıya kaldığı ve % 13'ünün ise haftada en az bir ve daha fazla düzenli olarak, diğer öğrencilere, zorbalık yaptığı görülmüştür. Belli bir zamanda okulda ilk yapılan zorbalık oranı %72'dir Okulda %64 oranında tahmin edilen zorbalık oranı normal yaşam biçimi olarak kabul edilmektedir. Öğrencilerin %61-80'i de zorbalığın okulda genellikle popüler olduklarını ve arkadaşları arasında yüksek bir konumda bulduklarını belirtmektedirler. Öğrencilerin %25-33 arasındakiler bazen zorbalığın kaybedenlerin elenebilmesi için kabul edilebilir olduğunu belirtmektedirler. Öğrencilerin %20-50 arasındakilerin ise zorbalığın iyi bir şey olduğunu söylemektedirler. İnsanın kendini güçlü hissetmesinden dolayı ve sorunları çözebilmesinden dolayı iyi bir yöntem olduğunu belirtmektedirler (Akt; Oğuz Polat.www.0-18.org.vurursankırılır. Bölüm.4.2006). Yoneyama, A. Naito (2003) "Neden Bazı İnsanlar Diğerlerine Karşı Zorbadır" adlı çalışmalarında, Japon okullarındaki, bu inceleme otoriter, (yetkeci), hiyerarşik (aşamalı) ve güç baskını ilişkilerin öğrenciler arasında yaygın olduğunu belirtmektedirler.

Arizona'da Brosworth'ın (2001) 6-8 yaş grubu 558 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada 228 öğrencinin çok az zorbalık yaptığını, 243 öğrencinin orta düzeyde zorbalık yaptığını, 87 öğrencinin ise fazlasıyla, zorbalık yaptığını vurgulamaktadır. Zorbalık yapan bu çocukların evde kötü davranış ile karşı karşıya kaldıkları, disiplin daha çok zor kullanılmış çocukların olduğu belirtilmektedir. Ayrıca televizyondaki şiddet içeren görüntülerden etkilendikleri ve vurgulanmaktadır. Bu çocukların %32'sinin üvey anne ya da baba ile yaşadığını %36'sını ise tek ebeveyn ile yaşadığı belirlenmiştir.

Bunun yanında zorbalarm kurbanlar kadar yardima gereksinmeleri olduğu da belirtilmektedir.

Atina’da pateraki ve Houndoumadi’nin (2001) 8-12 yaş arası 1312 ilköğretim öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmaya göre, çocukların % 14,7’sinin zorbalık kurbanı, %6,25’inin zorba, %4,8’inin ise kendilerini zorba ve kurban ve zorba olarak tanımladıklarını belirtmektedirler. Erkek zorbaların daha çok doğrudan fiziksel zorbalık yaptıkları, kız çocuklarının dolaylı olarak zorbalık yaptıklarını vurgulamaktadırlar. Zorbalığa akran baskısı ile katıldıklarına dair kanıtların ise bulunmadığını belirtmektedirler. Çocukların zorbalık ve boyun eğici davranışlarla karşı karşıya kalmasının tedavi edilmezse yetişkinlik çağına dek sürdüğü araştırmalarda görülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma genel tarama modeline dayanmaktadır. Çocuklar sınıflarında, araştırmacının eşliğinde kendi bildirimlerine dayanan ölçek ve envanterleri doldurmuşlardır.

Evren

Bu araştırmanın evreni Ankara İl merkezindeki 5 ilköğretim okulundan oluşmaktadır.

Örneklem

Ankara İl merkezindeki Kılıç Ali Pařa İlköğretim Okulu, Hamdullah Suphi Tanrıöver İlköğretim Okulu, Namık Kemal İlköğretim Okulu, Gülen Muharrem Pakođlu İlköğretim Okulu, Mustafa Kemal İlköğretim Okulu’ndan seçkisiz yöntemle seçilen 200 öğrenci araştırmanın örneklemine oluşturmaktadır. Bu okulların buldukları semtlerden farklı aile yapılarından gelen çocukların dağılımının sağlıklı olması dikkate alınmıştır

Veri Toplama Araçları

Şiddet Kaba Güç Anketi: Okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalığın bedensel (itme, tekme atma gibi) sözel, (ad takma, dedikodu yayma gibi) duygusal (gruptan dışlama, eşyalarına zarar verme gibi) cinsel (elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme gibi) olmak üzere dört ayrı kategoride inceleyen ankettir. (Eliot, 1997) Çınkır-Karaman ve Kepenkçi (2003) önerilen bu sınıflamalara uygun toplam 19 maddelik bu anketi geliştirmişlerdir. Anketteki her bir maddenin uygulanma sıklığı, “Hiçbir zaman”, “Bir kez”, “Ara sıra” , “Çok sık”, “Her gün” olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırmada sorular maddenin anlaşılabilirliğini

(Kıpcı, 2004) kolaylaştırmak amacıyla sorular: Okuldaki çocuk ya da çocuklar seninle alay ediyorlar mı? Okuldaki çocuk ya da çocuklar senin hakkında dedikodu yapıyorlar mı? Biçiminde sorulmuştur. Ayrıca ek madde olarak, belirtmek istedikleri başka bir örnek durumu yazabilecekleri de belirtilmiştir.

Öğrenci Kişisel Bilgi Formu: “Öğrenci Kişisel Bilgi Formu” araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formda öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, sınıfları, annelerinin ve babalarının öğrenim durumları, meslekleri ve ailenin gelir düzeyi ve sosyal yapısına ilişkin bilgileri almaya yönelik ifadeler bulunmaktadır.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesi için demografik özelliklerle, zorbalık türleri arasındaki ilişkiyi aramak için Ki-kare testi kullanılmıştır. Zorbalık ile az karşı karşıya kalan I. grup ve zorbalık ile en çok karşı karşıya kalan II. grup olarak sınıflandırıldıktan sonra Ki-kare istatistiğine dayalı karşılaştırmalar bu iki grup arasında yapılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS İstatistik Paket Programı (15,0 versiyonu) kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular kısmında: Öğrencilerin, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve sosyal yapısı ve anne ve babanın meslekleri açısından zorbalıkla karşı karşıya kalma ile olan ilişkisini belirlemektir

Bu araştırmada sadece zorbalık ile karşı karşıya kalan çocuklar belirlendiğinden bu değerlerin içinde hem zorba hem kurban olan çocukların da olabileceğini belirlemek gerekmektedir.

Alt Problem

Tüm Öğrencilerde Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı, Kaçınıcı Çocuk Olduğu Annenin Ve Babanın Eğitim Düzeyi, Ailenin Gelir Düzeyi, Ailenin Sosyal Yapısı, Annenin Ve Babanın Mesleği Açısından Zorbalık Türleri ile Karşı Karşıya Kalma Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Öğrencilerin cinsiyeti ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kız öğrencilerin

(n=117) % 21, 365'inin (n=25) bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları, erkek öğrencilerin ise (n=117) % 25'inin (n=30) yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 594^b$, Toplam n=224, Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kız öğrencilerin (n=116) % 44,827'sinin (n=52), erkek öğrencilerin (n=119) % 43,697'sinin (n=52) yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 0,30^b$, Toplam n= 235 dir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilerden yüzde olarak daha çok yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kız öğrencilerin (n=118) % 16, 101'inin (n=19), erkek öğrencilerin (n=116) % 12, 068'inin (n=14) yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 785^b$, Toplam n= 234 dür. Kız öğrencilerin erkek öğrencilerden yüzde olarak daha çok duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kız öğrencilerin (n=116) % 1, 724'ünün (n= 2) erkek öğrencilerin (n=110) % 7,272'sinin (n=8) yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 4,110^6$. Toplam n=226 dır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden yüzde olarak daha çok cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin yaşı ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, 12 yaşındaki öğrencilerin (n=21) % 100'ünün yüksek düzeyde bedensel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları, 11 yaşındaki öğrencilerin (n=96) % 18,75 'inin (n=18) yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Daha büyük yaşta olan çocuklardan 14 yaşındaki öğrencilerin (n=95) % 13,684 'ünün (n=13) bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. 15 yaşındaki öğrencilerin ise tamamının (n=5) yüksek düzeyde bedensel

zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 94,912^9$. Toplam $n=236$.

Öğrencilerin yaşı ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, 11 yaşındaki öğrencilerin ($n=96$) % 34, 375'inin ($n=33$) yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. 12 yaşındaki öğrencilerin tamamının ($n=21$) yüksek düzeyde zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Daha büyük yaşta olan öğrencilerden olan 14 yaşındaki öğrencilerin ($n=97$) % 49, 484'ünün ($n=48$), 15 yaşın da olan öğrencilerinde ($n=48$), 15 yaşında olan öğrencilerin de ($n=4$) tamamının yüksek düzeyde sözel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 51,319^a$. Toplam $n=237$.

Öğrencilerin yaşı ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, 12 yaşındaki öğrencilerin ($n=21$) % 66,664'ünün ($n=214$) yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. 11 yaşındaki öğrencilerin de ($n=96$) % 8, 33'ünün ($n=8$) yüksek düzeyde zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Daha büyük yaşta olan öğrencilerden olan 14 yaşındaki öğrencilerin ($n=94$) ise % 7, 446'sının ($n=27$), 15 yaşındaki öğrencilerin ($n=6$) % 100'ünün yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 289,704^a$. Toplam $n=236$.

Öğrencilerin yaşı ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, 12 yaşındaki öğrencilerin ($n=8$) % 12,5'inin ($n=1$) yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Daha büyük yaş grubunda olan 14 yaşındaki öğrencilerin ise ($n=97$) % 7,216'sının ($n=7$), 15 yaşındaki öğrencilerin ($n=6$) % 33,333'ünün ($n=2$) yüksek düzeyde cinsel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 20,202^9$. Toplam: $n=226$ dir.

Öğrencilerin kardeş sayısı ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, üç kardeş olan öğrencilerin ($n=37$) % 81,081'inin ($n=30$) yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunu iki kardeş olan öğrenciler

izlemektedir. Bu öğrencilerin (n=129) % 17,0542'sinin (n=22) yüksek düzeyde bedensel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Dört (4) ve Beş (5) kardeş olan öğrencilerin (n=3) ve (n=4) tamamının yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 109,685^a$. Toplam n=238.

Öğrencinin kardeş sayısı ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, iki kardeş olan öğrencilerin (n=129) % 48,837'nin (n=63) yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunu üç kardeşi olan öğrenciler izlemektedir. Bu öğrencilerin tamamının (n=37) yüksek düzeyde sözel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. 4 kardeş olan öğrenciler (n=3) ile 5 kardeş olan (n=4) öğrencilerin de tamamının yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 105,486^a$ = Toplam n=236

Öğrencinin kardeş sayısı ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, üç kardeş olan öğrenciler izlemektedir. Bu öğrencilerin (n=36) % 63,888 'inin (n=23) yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunu iki kardeş olan öğrenciler izlemektedir. Öğrencilerin (n=38) % 66,888'nin (n=23) yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 131,167^a$. Toplam n= 238.

Öğrencilerin kardeş sayısı ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, üç kardeş olan öğrencilerin (n=26) % 36,769'unun (n=8) yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunu 4 ve 5 kardeş olan öğrenciler izlemektedirler. (n=3) 4 kardeşin % 33,333'ü (n=1) ile 5 kardeşin % 33,333'ünün (n=1) yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 63,508^a$ Toplam: n= 226 dır.

Öğrencilerin kardeş sırası ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, ikinci sırada olan öğrencilerin (n=94) % 58,510'unun (n=55) yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunu sırası ile 3'üncü sıradaki öğrencilerden (n=14) % 14,287'sinin izlediği ve 4'üncü ve 8'inci sıradaki öğrencilerden de toplam 2 öğrencinin yüksek düzeyde bedensel

zorbalık ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Tek çocuk ve de 1'inci sırada olan çocukların yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir. Burada da 1'inci sırada olan 128 öğrenciden hiç birinin yüksek düzede zorbalıkla karşılaşmadıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 108,518^a$. Toplam $n=239$.

Öğrencilerin kardeş sırası ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, da ikinci sırada olan öğrencilerin ($n=90$) % 86,666'sının ($n=78$) yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Üçüncü sırada olan öğrencilerden ($n=16$) tamamın, 4'üncü sırada olan ($n=2$) öğrencilerin tamamının ve 8'inci sırada olan ($n=1$) öğrencilerin de yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 161,087^a$ Toplam $n= 237$. Birinci sırada olan öğrencilerden ($n=128$) % 7,0372 sinin ($n=9$) yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Öğrencilerin kardeş sırası ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, ikinci sırada bulunan öğrencilerin ($n=94$) % 35,1063'ünün ($n=33$) yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. İlk sıradaki öğrenciler arasında görülmemektedir. 3'üncü, 4'üncü ve 8'inci sıradaki öğrencilerden de 1'er öğrencinin yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 67,863^a$. Toplam $n=238$.

Öğrencilerin kardeş sırası ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, ise, ikinci sırada bulunan öğrencilerin ($n=76$) % 6,578'inin ($n=5$) üçüncü sırada bulunan öğrencilerin ($n=16$) % 25'inin ($n=4$) yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna bakıldığında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 24,780^a$ Toplam ($n=222$).

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, zorbalığın bedensel düzeyi ile yüksek düzeyde karşı karşıya kalan çocukların annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe bedensel zorbalıkla karşı karşıya

kaldıkları görülmektedir. Eğitim düzeyinin üniversite mezunu olmada yoğunlaştığı görülmektedir. Anneleri Üniversite mezunu olanlar (n=71) %77,5'ini (n=55) oluşturmaktadır. Anneleri Üniversite üstü eğitimi olanlar ise (n=5) % 100'ünün yüksek düzeyde bedensel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 159,568^a$. Toplam (n=243).

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Anneleri Üniversite mezunlarının (n=73) tamamının, anneleri lise mezunu olanların (n=77) % 44, 2'sinin (n=34) de sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 156,7765^a$ Toplam (n=241).

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, anneleri üniversite mezunu olan (n=70) öğrencilerin (n=36), % 51,4 'ünün, anneleri üniversite üstü eğitimi olan (n=7) öğrencilerin (n=7) % 100'ünün yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 123,552^a$ Toplam (n=244).

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, çocukların annelerinin üniversite mezunu (n=57) olanların %14'ünün (n=28) anneleri Üniversite üstü eğitimi olan (n=2) öğrencilerin % 100 tamamının yüksek düzeyde cinsel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P<.05$ düzeyinde bir fark olduğu görülmektedir. $X^2 = 3380^a$. Toplam (n= 226). ile Lisans üstü eğitimi olanlardır. (n=2) % 100,01. cinsel zorbalıkla karşı karşıya kalma ve annenin eğitim düzeyinin yüksek olması Ki-kare testi sonucuna göre $P<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 63,380^a$. Toplam (n= 226).

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, bedensel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalan çocukların babalarının eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ve Ki-kare testinin sonucunun $P<.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 133,714^a$. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin (n=80) % 50 üniversite mezunu olmada yoğunlaştığı görülmektedir. Babaları, okur- yazar

olmayan, ilköğretim, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin bedensel zorbalık ile yüksek düzeyde karşı karşıya kalmadıkları söylenebilir. Toplam (n=241).

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, yüksek düzeyde karşı karşıya kalan çocukların babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe sözel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Okur-yazar olmayan ilköğretim ve orta okul mezunu olan babaların çocukları sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalmadıkları, görülmektedir. (n=80) % 9,3 lise, (n=82) % 8,8 oranında üniversite ve yüksek okul mezunu, (n=21) % 100 oranında öğrencilerin babaları üniversite üstü eğitim düzeyinde oldukları görülmektedir. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 207,773^a$. Toplam (n=241).

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, yüksek düzeyde karşı karşıya kalması arasındaki ilişkiye bakıldığında. Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 138,264^a$. Duygusal zorbalık ile yüksek düzeyde karşı karşıya kalan çocukların babalarının (n=83) %23,2 oranında üniversite (n=22) % 100 oranında ise üniversite üstü eğitim düzeyinde oldukları görülmektedir. Babaların diğer eğitim düzeylerinde bulunan hiç öğrenci bulunmamaktadır. Toplam (n=242).

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark görülmektedir $X^2 = 116,895^a$. Duygusal zorbalık ile yüksek düzeyde karşı karşıya kalan çocukların babalarının (n=76) % 2,6 oranında üniversite, n=12 % 66,7 oranında ise üniversite üstü eğitim düzeyinde oldukları görülmektedir. Babaların diğer eğitim düzeylerinde bulunan ve yüksek düzeyde cinsel zorbalıkla karşı karşıya kalan öğrenci görülmemektedir (n=129). Toplam (n=226).

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir $X^2 = 95,640^a$. Bedensel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalan öğrencilerin (n=137) % 14,6'sı ailesinin gelir düzeyini iyi olarak değerlendirenler, (n=57) % 71,9'unun ailesinin gelir düzeyini orta olarak değerlendirenler, (n=3) % 100 oranında ise gelir düzeyini kötü olarak

değerlendirenler olduğu görülmektedir. Ailenin gelir düzeyini “çok iyi” olarak değerlendiren öğrenciler arasında bedensel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalan öğrenci bulunmadığı görülmektedir. Toplam n=243.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir $X^2 = 110,962^a$. Sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyini iyi olarak algılayanların oranı % 38,0’ı oluşturmakta (n=137) iken, gelir düzeyini orta olarak algılayan öğrenciler % 100’ünü oluşturmakta, (n=54), gelir düzeyini kötü olarak algılayanların oranı ise (n=4) % 100’dür. Sonuçlar değerlendirildiğinde, gelir düzeyini çok iyi olarak değerlendiren öğrenciler arasında ise sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalma olmadığı görülmektedir. Toplam (n=241).

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare test sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 76,857^a$. Toplam (n= 243). Duygusal zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyini iyi olarak algılayanların oranı % 7,3’ü (n=137) iken, % 51,7 (n=58) ise ailesin gelir düzeyini orta olarak değerlendirmekte ve duygusal zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya geldiklerini belirtmektedirler. Ailenin gelir düzeyini “çok iyi” olarak değerlendiren öğrenciler arasında duygusal zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalanın olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 104,040^a$. Ancak toplam n=226 değeri ile değerlendirildiğinde, cinsel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalanların yüzdelik değerleri bu düzeyde bir farklılık göstermektedir. Bedensel, sözel, duygusal zorbalıkla karşı karşıya kalınan yüzdelik değerinden daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Bu düzeyde de çocuklardan ailenin gelir düzeyini orta (n=37) % 13,5 olarak algılayan çocuklarla ailenin, gelir düzeyini kötü olarak algılayan (n=6) % 83,3 çocukların olduğu görülmektedir. Ailenin gelir düzeyini çok iyi olarak değerlendiren (n=46) çocuklar ile ailenin gelir düzeyini iyi olarak algılayan (n=137) çocukların cinsel zorbalıkla karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin sosyal yapısı ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-

kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 90,083^a$. Toplam $n=230$ dur. Toplam ($n=230$) değeri içinden yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kalan öğrencilerden ailelerin orta sosyal tabakada olarak değerlendiren öğrencilerin oranı ($n=154$) % 5,8 dir. Ailelerini üst sosyal tabakada değerlendiren öğrencilerin oranı ise ($n=67$), % 62,7 olarak görülmektedir. Ailenin sosyal yapısının alt tabaka olarak algılayan çocukların yüksek düzeyde bedensel zorbalıkla karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin sosyal yapısı ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 67,271$, Toplam ($n=227$). Toplam ($n=227$) değeri içinden yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kalan öğrencilerden ailelerini üst sosyal tabakada değerlendirenlerin oranı ($n=154$) % 27,3 dür. Üst sosyal tabaka olarak algılayanların ise ($n=64$), % 84,4 olarak görülmektedir. Alt sosyal tabakada ise yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kalanların olmadığı görülmemektedir.

Öğrencilerin ailelerinin sosyal yapısı ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 65, \%14^a$. Toplam ($n=230$). Daha önceki bulgularda, annenin ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe duygusal düzeyde zorbalıkla yüksek düzeyde karşılaşmanın yüzdesinin arttığı görülmektedir. Burada da ailesini orta sosyal tabakada algılayan çocukların oranı ($n=154$), % 1,9'u iken, üst sosyal tabakada algılayanların oranı ise ($n=67$), % 41,8 dir. Alt sosyal tabakada olanların ise yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşılaşmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin sosyal yapısı ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 20,093^a$ dir. Toplam ($n=226$) içinden ailesini sosyal yapısının orta tabakada algılayan öğrencilerin ($n=154$) sadece % 6'sının cinsel zorbalık ile yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Üst sosyal tabakadakilerin ise ($n=63$), % 14,3'ünün yüksek düzeyde cinsel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin mesleği ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. X^2

=75, 371^a dır. Toplam (n=243) içinde anneleri işsiz olan çocukların (n=123) içinde % 47,2'sinin yüksek düzeyde bedensel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları, (n=4) % 100 içinden de anneleri emekli olan çocukların bedensel zorbalıkla karşı karşıya kalmakta oldukları görülmektedir. Anneleri memur olan (n=85) çocukların ise bedensel zorbalık ile yüksek düzeyde karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir. Anneleri özel sektörde çalışan (n=31) çocukların ise %65'inin bedensel zorbalıkla yüksek düzeyde karşılaştıkları görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin mesleği ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 127,015^a$ dır. Toplam (n=241) içinden anneleri işsiz olan (n=120) çocukların % 77,5'ini yüksek düzeyde sözel zorbalıkla karşılaştıkları, (n=31) içinden % 38,7 içinden de anneleri özel sektörde çalışan çocukların sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları, anneleri emekli olan (n=5) çocukların ise % 100 tamamının sözel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları, anneleri memur olan (n=85) çocukların ise sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin mesleği ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 59, 848^a$ dır. Toplam (n= 244) içinden anneleri işsiz olan (n=124) çocukların % 31,5'inin yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşılaştıkları, görülmektedir. Anneleri özel sektörde ve kamuda çalışan çocuklar arasında ise yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir. Sadece (n=4) emekli olanların % 100 yani tamamının yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin mesleği ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 114, 820^a$ dır. Toplam (n= 226) içinden anneleri işsiz olan 103 çocuktan (n=4) % 3,9 yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Anneleri emekli olan 7 çocuktan 6'sının % 85,7 cinsel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Anneleri kamu veya özel sektörde çalışan çocukların cinsel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin babalarının mesleği ile zorbalığın bedensel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare testi

sonucunda göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 76,193^b$ dır. Toplam ($n=224$) içinden babaları özel sektörde çalışanlar ($n=105$) içinden % 46,7'sinin ($n=49$) bedensel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bunu yanında babaları işsiz olan ($n=5$) öğrencilerden % 80'inin ($n=4$) ve babaları emekli olan ($n=5$) %71'inin de yüksek düzeyde bedensel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Diğer yandan pek çok demografik karşılaştırmada olduğu gibi burada da babası kamu görevlisi olan çocuklar arasında yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin babalarının mesleği ile zorbalığın sözel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 134,185^a$ dır. Toplam ($n=223$) içinden babaları özel sektörde çalışanlar ($n=105$) içinden % 75,2 sinin ($n=79$) sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Diğer yandan babası işsiz olan ($n=6$) öğrencilerin % 100 tamamı ve babaları emekli olan ($n=5$) öğrencilerin % 100 tamamının sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Aynı zamanda sözel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kalan % 1,9'lük dilime giren çocuklarının babaları ise kamu görevlisi olduğu görülmektedir ($n=107$).

Öğrencilerin babalarının mesleği ile zorbalığın duygusal düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 58,621^a$ dır. Toplam ($n=224$) içinden babaları özel sektörde çalışanlar ($n=105$) % 25,7 sinin ($n=27$) duygusal zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Öte yandan babaları işsiz olan ($n=4$) öğrencilerin % 75,01 oranında olanlar ile babaları emekli olan ($n=8$) öğrencilerin % 75 oranında olanlarında duygusal zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Öğrencilerin babalarının mesleği ile zorbalığın cinsel düzeyi ile karşı karşıya kalmaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, Ki-kare sonucuna göre $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. $X^2 = 53,161^a$ dir. Toplam ($n=207$) içinden babaları özel sektörde çalışanların ($n=93$) % 5,4'ü, işsiz olanların ($n=3$) % 66,7 sinin babaları emekli olanların ($n=4$) % 50'sinin cinsel zorbalıkla yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

SONUÇLAR

İlköğretim 5'inci ve 8'inci sınıflarına "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu"ndaki değişkenlerle "Kaba Güç Anketi"nden elde edilen veriler birlikte değerlendirilmiştir. Buna göre; cinsiyet açısından bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Kız öğrencilerin ise sözel zorbalığa erkek öğrencilerden daha çok karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Duygusal zorbalık açısından bakıldığında da kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha çok duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Cinsel zorbalık açısından bakıldığında ise, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Kapıcı (2004), Salman (1998) Smith ve Sharp (1994)'n araştırmalarını destekler niteliktedir.

5'inci ve 8'inci sınıflara yaş açısından bakıldığında, 12 ve 15 yaşındaki öğrencilerin tamamının bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. 11 ve 14 yaşındaki öğrencilerin ise dörtte birinin bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Sözel zorbalığa bakıldığında ise, 12 yaşındaki öğrencilerle 15 yaşındaki öğrencilerin tamamının sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmekte iken 11 yaşındaki öğrencilerin üçte birinin 14 yaşındaki öğrencilerin ise yarısının sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Duygusal zorbalıkta da benzer sonuçlar görülmektedir. 12 yaşındaki öğrencilerin yarıdan fazlası ile 15 yaşındaki öğrencilerin tamamının yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. 11 yaşındaki öğrenciler ile 14 yaşındaki öğrencilerin ise sayı olarak çok büyük grupları oluşturmalarına karşın. Onda birinin yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Kapıcı (2004), Nelson (2000), Olweus (1994). Öğrencilerin yaşı ile zorbalığın cinsel düzeyine bakıldığında 12 yaşındaki öğrencilerin %12,5'inin 14 yaşındaki öğrencilerin %7, 21'inin, 15 yaşındaki öğrencilerin % 33,33'ünün yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Türk Eğitim Sen'in (2005) ilköğretim'in 7'inci ve 8'inci sınıflarında yaptığı araştırmayı destekler nitelikte bulgular elde edildiği görülmektedir. Ayrıca Kapıcı'nın araştırmasını da destekler nitelikte görünmektedir.

Öğrencilerin kardeş sayısı ile zorbalığın bedensel düzeyine bakıldığında üç kardeş olanların yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları, bunu da iki kardeş olanların izlediği görülmektedir. İki kardeş olanlar en yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kalmakta

ve bunu üç kardeş olanlar izlemektedir. Duygusal zorbalık ile üst düzeyde üç kardeş olanlar ilk sırada bunu iki kardeş olanlar da ikinci sırada izlemektedir. Cinsel zorbalık ile karşı karşıya kalan öğrencilerin de üç kardeş olanları en yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Kardeş sırasına bakıldığında ise ikinci sırada olan çocukların yüksek düzeyde bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Ortanca çocukların okulda akran zorbalığı ile karşı karşıya kalması Yıldırım'ın (2001) 8 ve 11 yaş gruplarında yaptığı araştırmaya göre "çekingenlik" gibi davranış özellikleri geliştirmiş olabilecekleri söylenebilir.

Annenin ve babanın eğitim düzeyi ile çocuğun zorbalık ile karşı karşıya kalmasında ise, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun bedensel, duygusal, sözel ve cinsel zorbalık türlerinin hepsi ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. İlk sırayı Üniversite ve Üniversite sonrası mezuniyeti olan annelerin çocuklarının yer aldığı görülmektedir. Kandemir (2006) araştırmasında ise ailenin eğitim düzeyi ile zorbacı davranış gösterme veya zorbalığı açıklama da önemli bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Gelir düzeyini orta olarak belirleyen çocukların bedensel duygusal ve sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları belirtilmiştir. Gelir düzeyini çok yüksek olarak belirten çocukların ise yüksek düzeyde zorbalık ile karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Ailesinin sosyal yapısını orta olarak belirten çocukların bedensel zorbalığa, üst sosyal yapıdaki çocukların sözel zorbalık, alt sosyal yapıdaki çocukların duygusal zorbalık ile yüksek düzeyde karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Cinsel zorbalık ile de karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Kapıcı'nın (2004) araştırmasında ise orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha çok fiziksel zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları belirtilmektedir.

Annenin mesleği açısından bakıldığında ise anneleri işsiz olan çocuklar ile anneleri emekli olan çocukların bedensel zorbalıkla karşılaştıkları, anneleri memur olan çocukların ise bu zorbalık türüyle karşılaşmadıkları görülmektedir. Ancak anneleri özel sektörde (çoğunlukla kalifiye olmayan işler) çalışan çocukların da, bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Anneleri işsiz olan, emekli olan ve anneleri kalifiye olmayan işlerde çalışan çocukların sözel zorbalık ile de karşı karşıya kaldıkları

görülmektedir. Anneleri memur olan çocukların ise yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşılaşmadıkları görülmektedir.

Anneleri çalışmayan (işsiz veya emekli) çocukların yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları anneleri özel veya kamu kurumunda çalışan çocukların ise bu zorbalık türüyle karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Anneleri çalışmayan (işsiz veya emekli) çocukların yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları, anneleri özel veya kamu kurumunda çalışan çocukların ise yüksek düzede cinsel zorbalık ile karşılaşmadıkları görülmektedir.

Babanın mesleği açısından bakıldığında da, annenin mesleği açısından görülen tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Babaları kalifiye olmayan özel işlerde çalışan çocuklar ile bunu babaları işsiz ve emekli olan çocukların yüksek düzeyde bedensel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Babaları kamu görevlisi olan çocukların ise bedensel zorbalık ile karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Babaları sırası ile özel sektörde çalışanlar ile işsiz ve emekli olanların yüksek düzeyde sözel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Babaları kamu görevlisi olan çocukların ise yüksek düzeyde sözel zorbalıkla karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Babaları sırası ile özel sektörde çalışan işsiz ve emekli olan çocukların yüksek düzeyde duygusal zorbalıkla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Babaları kamu görevlisi olan çocukların yüksek düzeyde duygusal zorbalık ile karşı karşıya kalmadıkları görülmektedir.

Babaları sırası ile özel sektörde çalışan işsiz olan, emekli olan, çocukların yüksek düzeyde cinsel zorbalık ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Öneriler

Türkiye’de yapılan sınırlı araştırmalar ve Dünyadaki çeşitli ülkelerde ve okullarda yapılan araştırmalar göre zorbalık bir sorun olarak görülmektedir.

Öncelikle okulda ailede çocukların temel ihtiyaçları olan ait olma, eğlence, özgürlük ve güç gibi ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.(Öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması düzeylerinde yükselme olduğunda zorbalık düzeylerinde azalma olduğu görülmektedir)

**İlköğretim Öğrencilerinin Farklı Zorbalık Türleri İle Karşı Karşıya Kalma 133
Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması**

Yalnız kalan, itilen çocuklarla özel olarak ilgilenilmesi gerekmektedir. Çok yalnız olan bu çocukların zorba ve karışmayan çocuklara göre de daha yalnız oldukları da görülmüştür.

Okullarda öğrencilerin, duygusal, sosyal, gelişimlerine katkıda bulunan etkinliklerin gerçekleştirilmeleri gerekmektedir.

Okullardaki yöneticilerin, öğretmenlerin, sınıf rehber öğretmenlerinin ve okul psikolojik danışmalarının zorbalığı önleme çalışmaları yapmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alikaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O. (2007). Çocukluk Çağında Zorbalık Davranışları. Hekimlik Açısından Anlamı. Türk Pediatri Arşivi. 42. Özel Sayısı. 19-25. <http://www.turkpediatri.org.tr>.
- Durmuş, A. (2001). Alan Araştırma Yöntemi. Ankara Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Beyazovacı, U. (2001). Şahin, F. Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı, Milli eğitim Dergisi, Sayı: 151, Temmuz, Ağustos, Eylül.
- Brosworth, K. Parents Primer on Scholl www.readersdigest.ca/mag/2001/10/bullying.htm/12 k Readers Digest. Canada.
- Cılga, İ. (2001). Demokrasi, İnsan Hakları ve Kültürü ve Çocuk Hakları. Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 151, s. 69-73. Ankara.
- Craig, W., & Pepler, D.J. (1997). Observation of Bullying and Victimization in the School. Canadian Journal of School Psychology. 13.41.60.1997
- Erkan, G. (1986). "Boşanmanın Çocukların Benlik Tasarımı Düzeylerine Etkisi. Yayınlamamış Doktora Tezi. s.158.162. Ankara; Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eşici, H. (2007). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Temel İhtiyaçlarının Karşılama Düzeyleri ile Zorbaca Davranışları Arasındaki İlişki Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Glasser, W. (2003). Seçim Teorisi. Çev; Müge İzmirli. İstanbul; Heyet Yayınları. <http://www.wglasser.com/uhatiset.htm>. İnternet adresinden 17.07.2009 tarihinde alınmıştır.
- Interactive, H. (2001) Bullying Teasing And Sexual Harassment in School. American Association of University Women. <http://www.aawww.org/research/girls-educationhostile.ctm>.2006.
- Kandemir, M., Özbay, Y. (2009). İlköğretimde Algılanan Sınıf İçi Empatik Atmosfer ile Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Akran Zorbalığı ile ilişkisi. <http://ilkogretim-online.org.tr>. Mayıs-2009.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla ilişkisi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt. 3.7. sayı.1.1s, 1-13.
- Kaptan, S. (1994). Bilimsel araştırma Teknikleri, Ankara Gazi Yayınları.

- Karasar, N.(2002).Bilimsel Araştırmacı Yönetimi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- Kaya, M.,Güneş,G., Kaya,B., Pehlivan,E.(2004).Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5: s.5-10.
- Kepekçi, Karaman, Y., Çinkır,Ş.(2003). Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık. A.Ü Eğitim Bilimleri Dergisi.
- Nelson, B.(2000). Bullying; Information For Parents.
http://www.dest.gov.au/schools/publication/2000/bullying/index.htm.2006.
- Olweus, P.(1994). Bullying Prevention Program http://www.oregon.gov./PHS/ Mentalhealth/ebp/Practices/ Olweus-Bullying. Pdf. 2006.
- Olweus, P.(1994). Bullying Among School Children; İntervention and Prevention in Peters, R.D.V., Mc Mahon, R. J.Feuinsec V.J (eds) Agression and Violence Throughout the Life Span. Sage Publications Newbury Park. PP. 100-125.
- Olweus, P.(1994). Bullying at School Basic. Facts And Effect of a School Basic Facts And Effect of a School Based İntervention Program. J. Child Psychol Psychiatry. 35. P. 117/90.
- Olweus, P.(2002). Bullying at School: What We Know and What We Can Do. Madlen: MA Blacwell Publishers Ltd.
- Özer, A.(1994). Sürekli Öfke (SL-ÖFKE) ve Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarzı) Ölçekleri. Ön Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi. 36.26.35. Pateraki, Lena., Houndoumadi. A. Bullying. Among primary School Children. Athens. Education. A Psychology. Volume: 21 ISSUE. 2. June 2001. Pages. 165-175.
- Pişkin, M.(2002). Okul Zorbalığı; Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınacak Önlemler Kavram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi. 2.s.531-562.2002.
- Pişkin, M.(2003). Okullarımızda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı, Yedinci Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İnönü Üniversitesi/ 11-13 Haziran, Malatya.
- Psikoloji Dünyası.(2006). Zorbalık nedir? http://www.tanyorum.com.2006.
- Sabuncuoğlu, O., Ekinci,Ö., Bahadır,T., Ayuca,Y., Altöz,E. ve Berkem,M.(2006). Ergen Öğrenciler Arasında Akran Örselenmesi ve Depresyon Belirtileriyle İlişkisi. Klinik Psikiyatri Dergisi. s. 9 (1) s.27.35.
- Salmon. A., James. P.,Smith,M.(1998). Bullying in Schools. Self Reported Anxiety, Depression, and Self Esteem in Secondary School Children. British Medical Saumal. html.com.
- Selçuk, Z., Güner,N.(2000). Sınıf İçi Rehberlik Ugulamaları. Pegem Yayıncılık. Ankara. 2000.
- Smith. P.K., Sharp,S.(1994). S. Eds. School. Bullying İnsights and Perspectives. London; Routledge.
- Şahin, Hisli, N. Savaşır,I.(1997). Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme Sık Kullanılan Ölçekler. Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Ankara; Özyurt Matbaacılık. Türk Dil Kurumu.(2005). Türkçe Sözlüğü.
- Türk Eğitim Sen.(2005).İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz.İlköğretim Okullarının 7. ve 8 .Sınıflarında Okuyan Öğrencilerin “Okullarda Şiddet” ve “Taciz” Kavramlarına İlişkin Kavramsallaştırmaları.(Araştırmayı yapan: Özönder,C.,Aksoy,E.,Köktürk,G.V.,Uluocak,Ş.)Araştırma Raporu.

İlköğretim Öğrencilerinin Farklı Zorbalık Türleri İle Karşı Karşıya Kalma 135
Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

- Uludağlı, N.P ve Uçanok. Z.(2005). Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarıları ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban. Davranış Türleri. Türk Psikoloji Dergisi 20(56). 77.92.
- Yıldırım, S. (2001). 8 ve 11 Yaş Gruplarındaki Çocuklarda Zorbalık Popülarite ve Aile Ortamı Arasındaki İlişkiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yoneyama, S., Naito, A.(2003). Journal of Sociology of Education. Vol. 24. No.3 (Jul.2003) pp. 315.330-[http:// Links. J. Star.org](http://Links.J.Star.org).
- www.0-18.org.vurursan.kırılır.Bölüm:4. 2006.

